

Likt en kemisk reaktion går de öden och den tid som skildras i Lena Einhorn's "Geniet från Breslau" ett oundvikligt slut till mötes. Två judiska forskare står i fokus.

Digert om kärlek, kemi och tragedi

ROMAN

Geniet från Breslau

Författare:
Lena Einhorn

Förlag: Natur & Kultur

Det var en tid av oändlig optimism. Tilltron till allt gott som människan kunde göra var enorm. Med hjälp av vetenskaperna skulle hon äntligen frigöra sig från svält och andra umbäranden. Och kulturen, den tyska kulturmannens bildning och sunda värderingar, stod som en garant så att Västerlandets väg anlades mot en lycklig framtid. Så blev det inte. Allt störtades ner i en avgrund, det första världskriget.

Lena Einhorn berättar i "Geniet från Breslau" om Fritz Haber och Clara Immerwahr, två öden som under 1800-talets slut förenades i kärlek till varandra och vetenskapen. Fritz Haber var kemist. Långt senare skulle han få Nobelpriset för upptäckter

som gjorde konstgödsel möjligt. Även Clara Immerwahr var kemist. Kärleken till vetenskapen gav henne mod att revoltera mot de rigida patriarkala strukturerna i dåtidens Tyskland. Det fungerade bra ända tills äktenskapsbojor satte stopp.

Läsaren får möta två liv präglade av kamp. Båda forskarna var av judisk börd. Lena Einhorn synliggör rättframt de karriärhinder som följde med det. Hon visar på ett inlevelsefullt och trovärdigt vis inte minst Fritz Habers frustration då han allt som oftast förbises i konkurrensen om forskartjänster, trots tydlig vetenskaplig överlägsenhet. I ett desperat försök att slippa diskrimineringen konverterar han till protestantismen. Det är i hans exempel svårt att inte läsa in de namnbytarstrategier som vi kan se i vår egen tid.

Clara Immerwahrs kamp var dubbelt så hård. Och någon möjlighet att konvertera bort kvinnans

Läsaren får möta två liv präglade av kamp. Båda forskarna var av judisk börd.

öde gavs förstas inte. Även hennes liv skildras trovärdigt. Vi får följa det från ungdomsårens passionerade förälskelse i kunskap, en förälskelse som gav mod och som kunde försätta berg, för att sedan få se hur det långsamt kvävs till döds av en man som lovade jämlikhetens frihet men förvandlades till en boja av järn. För varje av hans steg uppåt sänker bojan henne allt djupare ner i desperation.

Men det är inte enbart dessa två livsöden som skildras i "Geniet från Breslau". Romanen visar även hur en kultur, en epok, långsamt rör sig mot undergången. Varje steg uppför militarismens allt högre höjder är ett steg närmare avgrunden. Det

civilisationskritiska stråket är ett av romanens mest intressanta. Som när Fritz Haber i sin iver att få vara en naturlig del av den tyska patriotismen sätter kemin i krigstjänst, för den goda sakens och för civilisationens skull. Då är en total moralisk kollaps oundviklig. Tragedin likaså.

Det är ett digert källmaterial som Lena Einhorn har satt sig in. Och på ett innehållsligt plan är romanen väldigt intressant. Samtidigt tränger sig researthen ibland in mellan själva berättelsen och läsaren. Exempelvis får onödigt långa redogörelser av olika experiment företräde framför hur personerna förhåller sig till varandra, deras relationer. Dessutom drivs berättandet ofta av ledande frågor istället för att skeenden tillåts gestalta, i egen kraft. Det gör att texten kan uppfattas som en aning ytlig, skriven mer utanpå händelserna än inifrån dem.

JIMMY VULOVIC

Lena Einhorn berättar i "Geniet från Breslau" om Fritz Haber och Clara Immerwahr, två öden som under 1800-talets slut förenades i kärlek till varandra och vetenskapen.

FOTO: AGNETA ÅKESSON

KRÖNIKA

Rebecka Åhlund: Inte mycket påminner om kriget längre, men det finns ingen trygghet

På nätterna skäller hundarna. Precis i gryningen stiger jag upp för att gå och kissa och ser en schäferliknande hund springa längs valnötsfältet.

Hen ser upptagen ut, som om det här är en plikt och ett arbete. På förmiddagarna står männen på ångarna och slår gräs med lie. De sliter ut sig – resten av dagarna sitter de vid små skrangliga bord och spelar schack och dricker. När de druckit för mycket får de flytta in på något av de grekisk-ortodoxa klostren i närheten och arbeta för nunnorna i ett år eller så. Det är missbrukarvården här. Ett andligt uppvaknande efter hundratals liter hembränd plommonsprit.

Jag befinner mig på landsbygden utanför Caçak, Serbien. Det är varmt som en ugn och landskapet är andlöst vackert. Vi kör förbi ett skraltigt hus och en liten hund springer upp och skäller på bilen – jag tror att vi ska köra över den men just den hunden har "jagat bilar i sju år". Vi verkar vara de enda turisterna som tagit sig utanför Belgrad. Allt här känns som om det är 50 år efter Sverige.

"Allt här är 50 år efter Sverige", säger min vän, vars föräldrar växte upp här. Till och med godiset känns ålderdomligt. Inte en proteinbar så långt ögat kan nå, bara skumbanor med blockchoklad runt och jordnötter som heter Gud.

Min väns kusin och hans fru kommer och hälsar på med sina barn. Den yngste sonen är en spelevink som smyger upp bredvid mig och skriker "HAMBURGER!". För att vara i Serbien är de medelklass, båda har universitetsutbildning och högre lön per månad än merparten av befolkningen tjänar per år. De har varit på badsemester i Montenegro och köpt två stora, uppblåsbara badleksaker; en flamingo och en liten ö med en palm på. Leksakerna går sönder hela tiden och de lagar dem med silvertejp.

De vill flytta till Tyskland men det är inte snutet ur näsan att göra det på serbiskt pass. Ingenting är snutet ur näsan här. De har det bra, säger de, men de vill flytta för barnens skull. Allt är osäkert i Serbien. Inte mycket påminner om kriget längre, men det finns ingen trygghet, ingen välfärd, inga garantier.

Och jag tänker återigen på hur lyckligt lot-tad jag är som vuxit upp i Sverige. Världens tryggaste land? Ja, jag tror det. Och hur den tryggheten monteras ned framför våra ögon, bara för att vi inte förstått hur bra vi haft det. Det finns gåvor vi får, av en slump, och det enda sättet att behålla dem är att ge dem vidare.

Demokrati, välfärd och rättvisa existerar bara om vi delar med oss av dem. Att tro något annat är bortskämt och obildat. För övrigt anser jag att SD bör förstöras.

TILL SIST

Åhlunds att-göra-lista:

- Hitta hästar i London. Inte helt enkelt!
- Läs "All about love – new visions" av bell hooks. Gör det du också.
- Se "Halt and catch fire" – en strålande dramaserie om datanördar.

